СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 205. Джерзі Ситі, Н. Дж., вівторок, 3-го вересня 1940. No. 205. Jeresey City, N. J., Tuesday, September 3, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ПОГЛЯДИ АМЕРИКАНСЬКОЇ СУСПІЛЬНОСТИ

НЮ ЙОРК. — Департамент реклями Світової Вистави повідомляє, що внаслідок розпитувань ріжних людей, з ріжних сторін Америки, що прибувають на Світову Виставу, можна було ствердити, що американський загал має такі погляди на ріжні суспільні справи: чотири пятих американців уважає примусову службу потрібною. Девять десятих характеризують нацистичну Німеччину і фашистівську Італію як цілковито варварські краї. Три четвертих — що опір Британії є в теперішню хвилю нашою обороною. Сім десятих думають, що ми тепер є загрожені з боку нацистичної Німеччини. Дві третих одобрюють нашу продажу літаків і контрторпедовців Британії. 50% опрокинулиб всі теперішні закони, що стоять на перешкоді такій помочі Британії. 40% відсотків дозволилиб Британії уживання наших портів для направи і вдержання її кораблів, а 20% дозволилиб Британії уживати наші порти як бази для війни. Проте тільки один на десять висказувався за те, щоб Америка активно вступила в европейську війну.

СЕР ПЕЙДЖ ВЕРТАЄ ДО АНГЛІЇ.

ВАШИНҐТОН. — Англійський амбасадор у Вашингтоні, лорд Лотієн, порадив англійському вченому і докладчикові, серові Пейджові, що недавно прибув до Америки в цілі виголошення ряду докладів, щоб вертав до дому, бо його присутність замісць робити користь для Англії, шкодить. Сенатор Ґвілер у сенаті заявив, що сер Пейдж сказав йому без обиняків, що приїхав до Америки тому, щоб втягнути Америку до війни. Сер Пейдж заперечив це кілька разів, але його заперечення замісць успокоювати американську публичну опінію, ще більше загострюють її. Тому лорд Лотієн порадив, що найкраще вертати до дому. Сер Пейдж згодився, вертати, коли справді його присутність загострює англійсько-американські відносини.

ПРЕЗИДЕНТ УВАЖАЄ ДЕБАТУ ЗАЙВОЮ.

ГАЙД ПАРК. — Президент Рузвелт заявив на своїй конференції, що сталі викликування його з боку Вендела Вилого на дебату, зокрема останній виклик в справі задуманого в. конґресі законопроєкту про реєстрацію фабрик, є нічим іншим як політичний трик, щоб зо справи зброєння зробити предмет партійної кампанії. Про цей законопроєкт президент не хотів говорити тому, бо, мовляв, про законопроєкти, які під дебатою в конґресі, не слід робити завваг, щоб тим не заважити на їх остаточнім вислїді. Колиж один з приявних кореспондентів поставив президентові прямий запит, чому він минулого тижня робив зовсім виразні завваги про біжучий тоді законопроєкт сенатора Малонія, яким мали відложити законопроєкт примусової служби, президент засміявся і не відповів нічого, тільки звелів секретарці записати цей запит.

АҐЕНТИ ДАЄСА В НІМЕЦЬКІЙ „КНИГАРНІ".

НЮ ЙОРК. — Аґенти Даєса відвідали німецьку книгарню, положену зараз коло німецького конзуляту при Бетері Парку і сконфіскували деякі документи, діловодчі книжки і список тих людей, яким згадана книгарня висилала свої публікації. Книгарня мала 70,000 адрес, на які висилала свої пропаґандні видання.

ЗУДАР ФЕРИ З КОРАБЛЕМ.

НЮ ЙОРК. — Внаслідок мряки тяговий корабель „Маґнолія" наїхав на феру „Мис Ню Йорк", що стало курсує між Бетері Парком і Стетен Айлендом. В боці фери вибито діру 20 стіп широку, та тяжко поранено дві особи. Кільканацять покалічено легко. Діру вибито понад плесом води, тому фера могла безпечно заїхати назад до пристані.

ГРОШЕВІ ПОСИЛКИ ДО ВОЮЮЧИХ КРАЇВ.

ВАШИНҐТОН. — Департамент фінансів оголосив, що дозволяє грошеві посилки до тих країв, які захоплені війною, а яких фінансові вклади в Америці були дотепер заморожені владою. Вепер можна слати гроші навіть до країв захоплених Німеччиною, але лиш родинам на прожиток, та не більше, як $50 місячно для особи. Коли в родині є більше членів, то на кожного чергового члена додатково можна післати по десять долярів. Але загальна сума не сміє перевищити сто долярів місячно, без огляду як велика родина. Ці посилки можуть переводити всі банки, чи інші пересилкові інституції.

АМЕРИКАНСЬКІ ДІТИ ЕВРОПЕЙСЬКИМ ДІТЯМ.

ГАЙД ПАРК. — В резиденції президента прийшло до передачі $135,000 на поміч европейським дітям з країв діткнених війною. Ці гроші зібрані американськими дітьми з пожертв у висоті одного цента від дитини. З цього фонду скористають діти Франції, Польщі, Англії, Китаю, Бельгії, Фінляндії, Голяндії і діти жидівські.

ДАЛЬШІ ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ АРМІЇ

ВАШИНҐТОН. — Державні власти роблять тепер широкі замовлення на зброю, підписуючи контракти будови літаків із ріжними фірмами. По замовленні 19,000 літаків в „Юнайтед Еркрафт", тепер доверщено контракту з фабрикою Врайт на чергових 20,000 летунських моторів і 14,000 пропелерів. Водночас замовлено в фабриці Лакгід Еркрафт 410 перехоплюючих літаків, а в Боїнґ Еркрафт 277 бомбовиків. Зо свойого боку фльота замовила в Прет-Витні Ко. 17,000 летунських моторів.

НЕВИДИМІ ЛІТАКИ

Хоч урядові кола в Вашинґтоні заявили, що це неможливо, щоб Англія мала якийсь тайний винахід, при помочи якого робить свої літаки невидими, як це твердили німці, проте американські летунські знавці кажуть, що американське летунство має таку фарбу, яка, коли помалювати нею літака, робить його мало видимим, головно вночи перед світлами рефлєкторів. Тому треба уважати за правдоподібне, що такий самий винахід мають англійські літаки. Урядові кола говорять, що про той англійський винахід американські аташе в Англії нічого не доносили.

На це зголосився один американський маґік, Джозеф Доніґер, та сказав, що це не фарба, при помочи якої закривають англійці свої літаки, тільки винахід одного англійського маґіка, Гораса Ґольдіна. Це він придумав такий апарат, при помочи якого літак стане невидимим. Щобільше, Донінґер заявив, що він сам винайшов такий апарат для Америки, а навіть демонстрував його в департаменті стейту. При помочи цього апарату, говорив він, вдалось йому зробити не видимий малий модель корабля. При помочи цього винаходу можна зробити невидимими літаки і великі боєві кораблі. Апарат важивби десяту частину з того, що вага корабля.

У звязку з цими поголосками військові експерти нагадують летунські маневри відбуті 1938 року, в одній частині Лонґ Айленду. Серед ночи три літаки мали атакувати Фармінґдейл. Вони навіть атакували, але рефлєктори не могли їх знайти. Тоді вже дехто зазначував, що ці літаки правдоподібно були вимальовані якоюсь таємничою фарбою, яка зробила їх невидимими. Але про це скоро забули.

НІМЕЦЬКІ НАЛЕТИ НА АНГЛІЮ ЩОРАЗ СИЛЬНІШІ, АЛЕ БЕЗУСПІШНІ

Така є опінія американських кореспондентів, що не зважаючи на те, що німці висилають з кожним днем щораз більше літаків, найменше по кілька сот денно, то це не має ніякого впливу на населення Англії, ні на ведення війни. А це, як ажуть кореспонденти, замітне тому, що німецькі налети стають з кожним днем більш жорстокі. Можна бачити в одним налеті хмару з яких 200 літаків, що бомбардують з таким завзяттям, якого передше не було. Та, коли іде про Лондон, то тут не можна завважити ніякої поважнійшої шкоди. Лондонці найбільше обурені тим, що налети переривають їм обідню чи чайну пору, бо це тепер часто так буває, що німецькі літаки зявляються над столицею в ріжних порах дня. Вправді їх не видно, бо летять дуже високо, але чути гут і сгріянину, що ведеться між німецькими і британськими летунами десь високо, в хмарах. На провінції вдається німцям завдавати більшу шкоду, бо, природно, не всюди можна виставити таку протилетунську охорону як у Лондоні.

МОРСЬКА КОМУНІКАЦІЯ НЕ ПЕРЕРВАНА

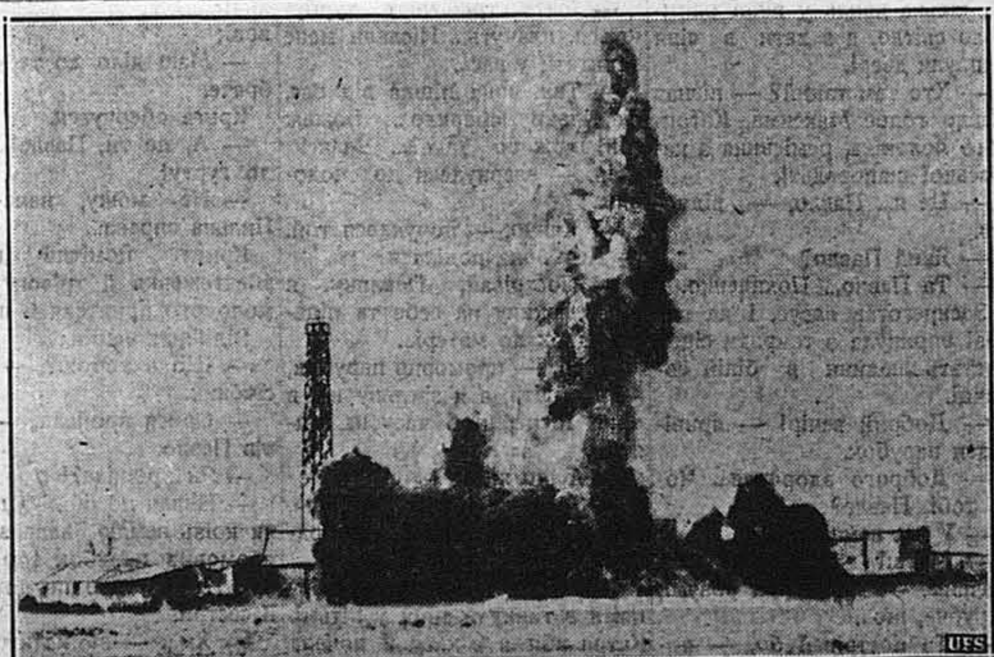
Далі згадані кореспонденти стверджують ще й те, що вони оглядали ті британські пристані, про які пишеться в німецьких комунікатах, що вони цілком знищені та завмерли. Кажуть, що вправді тут і там видно в тих пристанях шкоду, заподіяну німецькими бомбами, але так є, що кораблі далі стоять у пристанях, як теж далі кожного дня прибувають нові кораблі з товарами з усіх частин британської імперії. Тільки одно впадає в очі, а саме те, що ті кораблі не є такі великі як бувало, але менші. Це зроблено нарочно, щоб таким чином на морі лекше відтягнути від себе око ворога.

НІМЦІ ДОНОСЯТЬ, ЯК ЗВИЧАЙНО, ПРО ПОБІДИ

Німецькі звідомлення подають далі про німецькі успіхи в Англії, себто про нищення летунських піль, пристаней і фабрик муніції, як теж про те, що їхні втрати в літаках і летунах без порівнання менші від британських.

СОВЄТИ ЗАБЕРУТЬ МОЛДАВІЮ

БУДАПЕШТ. — В дипльоматичних колах говориться отверто про те, що Совєти нападуть на Румунію в недовгім часі, вже цеї осени, та заберуть від неї цілу Молдавію. Саме для цеї цілі вони вже створили „молдавську републику". Станеться це ще й тому, що Совєти хочуть мати контролю над дунайською пристанею в Ґалаці. Совєти переконані, що Румунія мусить розлетітись і хотілиб поділитись нею з Мадярщиною.

АНГЛІЙСЬКИЙ НАПАД НА ІТАЛІЙСЬКИЙ ФОРТ. — Англійці бомбардують форт Маддалену, італійську твердиню на західній границі Лібії. Англійці кажуть, що їх бомбардування розбило форт на дребезки.

ДАЛІ ПАРЦЕЛЮЮТЬ РУМУНІЮ

ВІДЕНЬ. — Німеччина і Італія вирішили „остаточно" румунсько-мадярський спір в такий спосіб, що віддали більшу частину Трансильванії, коло 20,000 кв. миль, Мадярщині. Оте своє рішення вони назвали „побідою розуму". А це тому, що ніби обидві сторони, себто Мадярщина і Румунія, пішли на великі уступки і зробили з себе великі жертви, щоб таким чином відвернути війну і не допустити до цілковитого знищення обидвох країв.

МОСКВА НЕВДОВОЛЕНА.

РИМ. — Московське радіо, але неофіційне, передало коментар Комінтерну щодо віденського вирішення румунсько-мадярського спору. Комінтерн гостро атакував „вісь".

НІБИ ОХОРОНА ПЕРЕД РОСІЄЮ.

БЕРЛІН. — Німецька преса хвалить вирішення румунсько-мадярського спору за те, що усунуло конфлікт, який був би довів до війни на Балкані. Але підкреслює, що це рішення завдає Німеччині доволі клопоту, бо Німеччина має тепер боронити Румунію перед евентуальним нападом з боку Росії. А це як пишеться справа не така легка.

ЗАГОВІР ПРОТИ РУМУНІЇ.

БУКАРЕШТ. — Населення столиці Румунії надзвичайно схвильоване тим, що Румунія вертає до передвоєнних границь, та що король і уряд дали згоду на віденське рішення в справі Трансильванії. В політичних румунських колах кажуть, що тут іде про заговір проти цілої Румунії, яку хочуть розпарцелювати в такий спосіб, щоб її не було на мапі Европи. Д-р Маню, що був трьома наворотами румунським премієром, заявив королеві, що вважає його особисто відповідальним за те, що тепер діється з краєм.

МАДЯРЩИНА ВАЛОМ ПРОТИ СОВЄТІВ.

РИМ. — Так глядять в Італії на поширення Мадярщини і те, що вона тепер паном над Карпатами. Підкреслюється, що Мадярщина граничить тепер з Совєтами з боку Галичини і Буковини, що ввійшли в склад України під Совєтами.

НЕВДОВОЛЕНІ, ЩО НЕ МАЮТЬ ВІДПОВІДИ.

МОСКВА. — Совєтські урядові кола невдоволені, що приходиться їм так довго ждати на відповідь румунського уряду в справі „провокацій", себто „румунських нападів на совєтську територію і армію". Ще далі пригадується совєтську погрозу, що такі події можуть кожної хвилі прибрати грізний оборот".

ЗАГАДОЧНІ МАНЕВРИ.

МОСКВА. — Ведуться маневри, що мають нагадувати „справжню війну". Для цеї цілі зґромаджено великі сили війська здовж теперішньої совєтсько-німецької границі, головно на українських землях, що давніше були під Польщею. Також ведуться маневри на морі, а то на Чорному морі і на Тихому океані.

МАДЯРЩИНА НА УСЛУГАХ НІМЕЧЧИНИ.

БУДАПЕШТ. — В цілій Мадярщині панує надзвичайна радість з приводу того, що дістане Трансильванію, яка важна з економічного боку, бо дає Мадярщині ліси, яких вона так потребує. Найбільше радіє військо з того, що буде в Карпатах для Німеччини „сторожем".

СОВЄТИ І НІМЕЧЧИНА — БЛИЗЬКА СПІЛКА.

БУКАРРЕШТ. — Великий прихильник Совєтів, Волтер Дюренті, пише, що не можливо надіятись тепер, ні в найблизчій будучині, якогось напруження між Совєтами і Німеччиною, навіть у справі Балкану. В Румунії многі глядять на теперішне положення в такий спосіб, що з Румунією станеться те саме, що сталось з Польщею, та щодо цього є повне порозуміння між Совєтами і Німеччиною. Навіть якби населення Трансильванії, чи цілої Румунії, підняло бунт проти віденського рішення, то це нічого не поможе, бо в Мадярщині стоять уже німецькі полки на поготівлі, щоб у такому випадку вмашерувати до Румунії.

Совєти не дуже довіряють Німеччині.

Далі каже Дюранті, що це правда, що Росія ставиться далі до Німеччини дуже обережно, але правда і та, що вона хоче скористати з нагоди і собі пограбувати. А крім того, каже Дюренті, Совєти ніяк не можуть тепер змірятись з Німеччиною, як цього бажалаб собі Англія. Совєти, каже він, потребують німецьких машин і німецьких техніків, а Німеччина потребує совєтських сирівців. Отже так є, що по правді совєтсько-німецька приязнь затіснється. Тим треба пояснити й те, що Гітлер дав Сталінові вільну руку на Балтику, в Фінляндії, а зокрема в Західній Україні й Білорусі.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holodays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Письменний текст оголошення мае бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

НА ШЛЯХУ ДО СКРІПЛЕННЯ ОБОРОНИ

В Вашинґтоні запали в сенаті дві дуже важні ухвали, що правдоподібно будуть ще дещо змінені, заки стануть законом. Найважніша ухвала, це законопроект про примусову військову службу. Це дійсно радикальний проект, коли мати на увазі, що це діється в Америці перший раз, що заводиться військовий примус. Тому й не диво, що ця справа викликувала і далі ще викликує стільки дискусії й спротиву з боку тих, що дошукуються у ній чогось такого, що може нарушити американські вольности, хоч в засаді іде тут саме про забезпечення й охорону тих вольностей.

Без огляду на евентуальні зміни проекту, буде так, що в скорому часі матимемо принаймні 4,500,000 молодих хлопців, вибраних з яких 12 чи більше міліонів (що мають тепер зареєструватись), що будуть надаватись до військової служби і будуть до неї покликані. Уже цеї осени покличеться яких 400,000 новобранців на вправи, чи там до служби, що триватиме в мирні часи один рік. Згідно зі законопроектом буде можна мати в однім часі на такій військовій службі 900,000 вояків. На покриття видатків, звязаних з цею справою, призначується річно один біліон долярів. А до реєстрації, зглядно військової служби, будуть покликані чоловіки від скінченого 21-го року життя до нескінченого 31-го. Добровільно можна буде зголошуватись у віці від 18 до 35 років. Як сказано, подробиці щодо років, ще можуть бути змінені.

В краю, в якому не було примусової військової служби, та який в мирному часі мав завжди дуже малу армію, такі наглі зміни виглядають на перший погляд на якийсь цілковитий переворот. І до певної міри так є. Теперішні світові події вказують наглядно, що живемо в часах, цілком відмінних від тих, коли можна було не турбуватись армією і обороною краю. Тепер усі відчувають, що треба бути Америці приготованою на всяку „несподіванку", значить і на те, що треба буде збройної сили на оборону територіяльної суверенности, американських інтересів і американської демократичної ідеольоґії. Треба памятати на це хочби з того боку, що Канада є нашим сусідом. І є у війні, якої вислід ще непевний.

Ухвалена сенатом примусова військова служба є щойно великим початком до широкої акції розбудови военної сили Злучених Держав. Дальшим кроком цеї започаткованої акції є другий законопроект, теж ухвалений сенатом, що відноситься до фабрик, які уряд буде міг взяти під свою контролю, чи для свого запотребування, якщо не зможе дійти до порозуміння з їх власниками. Очевидно іде тут про такі фабрики, що продукують те, що є потрібне для краєвої оборони, що одначе можна дуже широко розуміти. Проти цього проекту є велика опозиція, головно з боку великого промислу, і можливо, що він не вдержиться. Але проект про примусову військову службу стане цілком певно законом, хоч можливо у зміненім виді.

МОСКОВЩИНА І БАЛКАН

Поруч зі збройною боротьбою відбувається в Европі гостра політична боротьба. Вона набуває особливої інтензивности по закінченні кожного нового акту сучасної кривавої трагедії.

Перед війною доводилось нам зазначувати багато разів, що сила Московщини полягає лише в суперечках і боротьбі поміж великодержавами. Найкращим доказом слушности цього твердження, на яке в Европі на жаль не зважалося, є те, що Московщина спромоглась по вибусі війни вперше поширити межі СССР далеко на захід. Але слушним є це твердження й тепер, в часі війни. Московський уряд лишався нечинним доти, доки поважніших боїв не було. Але вже бої в Норвеґії дали нагоду московській дипльоматії розвинути її чинність в Швеції. Поширення боїв на Голяндію, Бельгію і північну Францію та відтягнення головних німецьких сил на захід дозволили московському урядові розвинути енерґійну акцію в Будапешті, Букарешті, а перед усім у Білгороді.

Вже в половині травня повідомлялося в европейській пресі про те, що московський уряд скупчує значні військові сили на Карпатах в угорсько-румунському куті, та на румунських кордоні взагалі, а зокрема особливо в Одесі. До цього совєтська преса, як наприклад „Ізвестія" з 16. травня додавала такі міркування: „Можна гадати, що держави навколо Середземного моря та Балканський півострів зробляться незабаром новим полем війни". Особливу увагу часопис звертав на чинність Італії, зазначуючи, що вона переводить очевидно свої пляни скупчуючи военні сили на острові Пантелярія та на Додеканезі. Коли з першого з цих островів можна, по думці часопису, загрожувати хіба Мальту, то з другого можна розпочати збройну акцію, що загрожуватиме „інтересам СССР та заприязненим з ним державам Ближнього Сходу..." Які саме держави „заприязнені" з Москвою, лишається справді її власною таємницею, якої совєтська преса не зраджує. Очевидно тут натякається на Туреччину. Разом з тим звертається орґан московського уряду до „деяких малих невтральних держав", очевидно там-же на Балкані, „що мають нахил сприяти дальшому розпаленню війни", і попереджає їх, що таку їх політику треба уважати самогубною.

Оскільки не лише приязні, а й взагалі якоїсь спільности інтересів поміж Московщиною та якоюсь іншою державою не може бути, треба розуміти кожне московське твердження коли й не обовязково навідворот, то в кожнім разі з великим застереженням. Коли Московщина обстоює балканську невтральність, то очевидно лише для того, щоб в сприятливім моменті її на власну користь порушити. Тимчасом московський уряд просто боїться, що коли військо якоїсь з великих держав зявиться на Балкані, то роля москвинів там автоматично кінчиться.

Хоч і можна припустити, що урядова французька агенція Авас подає до відома те, що їй хочеться бачити, але її повідомлення з 1. червня з Будапешту досить характеристичне, а саме, що московський уряд має запропонувати угорському загарантування проти переходу німецького війська в східнім напрямі, при умові, що Мадярщина не піддасться німецькому тисненню. При тім мав московський уряд зазначити, що він не згодиться на те, щоб німці, занявши Угорщину, відокремили таким чином „північних словян від словян південної Европи".

Можна мати справді дуже великий сумнів, щоб московський уряд зважився противиставитися отверто німецьким плянам, але не підлягає сумнівові, що Московщина активізує свою панславістичну політику на Балкані, яка стоїть в тіснім звязку з екстермінаційною московською політикою супроти поневолених націй СССР. Недурно паризькі „Последнія Новости" витали висліди останнього перепису в СССР, що стверджують винищення частини української нації, і обчислюють, яку значну перевагу матимуть всі „три словянські народи разом" над несловянським населенням „Союзу".

Нова панславістична московська хвиля прямує головно проти Юґославії. Політика московська тут ані трохи не нова. Протиіталійська московська політика в Юґославії є звичайним поновленням протинімецької московської політики в ЧСР. Як московський уряд ґарантував свого часу чеську державу проти нападу Німеччини, так він пропонує тепер ґарантувати Юґославію проти нападу Італії. Наслідки цього моглиб бути, розуміється, також тіж самі. Основою цеї московської акції є юґословянсько - совєтський договір, заключенню якого сприяли властиво і Німеччина, і сама навіть Італія. До тогож ані деякого страху Юґославії перед Італією, ані сербських москвофільських сантиментів цілком не дасться заперечити.

Та сама агенція Авас ще повідомляла з Білгороду про урочисте приняття московської торговельної місії під проводом Лаврентева, протягом якого міністер торгу Андрес мав заявити, що підписана торговельна умова цінна для Юґославії не лише з господарського, але й з політичного погляду. Він промовляв далі про довго очікуване відновлення зносин з великим російським народом, про расове споріднення, про культурні традиції та бажання юґославянського народу відновити можливо скорше приязнь з російським робітничо-селянським народом. На цю промову, виголошену в московській мові, відповідав в тімже дусі і Лаврентев.

Надавати великого значіння урочистим промовам звичайно не потрібно, особливо коли їх виголошують такі тверезі політики, якими є юґославяни, але всеж вони можуть мати й деяке симптоматичне значіння. Поза тим втягнення московського уряду на Балкані, чи де інде в Европі, до сучасної війни, ми українці можемо лише витати. Чим скорше і чим виразніше москвини зрадять свої справжні наміри, тим гірше для них і тим краще для України та інших поневолених націй СССР. Намагаючись вже тепер забезпечити шляхи московського імперіялізму на Балкан, збільшує московський уряд лише можність прискореного розбиття самого ССР. Нашим обовязком є остерігати кожну націю перед московською „приязню" та лучити всі сили власні і чужинецькі в боротьбі проти московського імперіялізму.

К. В.

МАРНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ГРОША

Складаємо податки, але мало коли ми свідомі того, на які цілі податки йдуть. Знаємо лише, що з них утримується федеральна й стейтова адміністрація; міські урядові й послугачі; почта й все, що з нею йде; військо; дипльоматична служба й загалом те, що ми стрічаємо в щоденному житті або читаємо в пресі. Та й те ми знаємо лише загально. Бо колиб ми встрявали в подробиці, то щойно тоді ми завважилиб, як то нераз витрачується гроші на ріжні цілі, які ледви чи приносять якийсь хосен.

Вибираючи сенаторів, конґресменів, суддів, ріжних урядовців, народніх представників, мало коли думаємо, що даємо їм у руки теж і заняття, або, як кажемо „джаб" і то звичайно добре платний джаб. А прецінь читаємо нераз, що навіть оті добрі платні становища ще не раз не вистарчають на заспокоєння посягань людини. Часто високопоставлені особи продають свій уряд на те, щоб ще щось „збоку" заробити. Це таке пониження відповідального й почесного становища, що чесним людям годі це зрозуміти.

Та ця замітка про надуживання уряду чи становища для розбагатіння подана лише мимоходом. Бо тут хочемо звернути увагу на видатки, котрі хоч і не є надужиттям, а всетаки вказують на розтратність. Отак друкується в Вашинґтоні Конґресовий Рекорд. Є це передрук кожної промови, виголошеної сенаторами й конґресменами, а з тим і цілий протокол засідань. З якихось причин конґресмени чи сенатори домагаються, щоб поміщувати в цих протоколах нераз цілі статті, що вони їх написали й помістили в місячних журналах („маґазинах"), Так поміщені статті розсилають вони почтою на любі адреси на кошт федерального уряду. Вправді кошти відбиток вони оплачують але, коли вже саме передрукування промов репрезентантів поїдає багато прилюдного граша, то навіщо збільшувати ці видатки ще передруком невиголошених в конґресі промов, чи писаних статтей?

Тут наведемо такі приклади: Конґресмен Крофорд з Мишиґен казав передрукувати і Конґресовім Рекорді свою статтю з журналу п. з. „Ніґер помудрів при ніґерськім розподілі". Коли друк однієї сторінки протоколу коштує $50, то передрук оцієї статті коштував $102.00. Таксамо поміщено в згаданому протоколі того самого дня (22 серпня) передрук ґазетної статті сенатора Голта з Вест Верджінії про відповідь секретаря Ікеса на промову Вилкія, коштом $28.00, і ґазетну статтю проти третього вибору президента коштом $33.00, і ще подібний передрук конґресмена Бендера коштом $35.00, разом одного дня видано на передрук невиголошених промов $198.00, кругло двісті долярів!

Це лише одного дня. А скільки є інших таких днів і скільки то грошей видається на такі цілі? Це є зі справою, що доходить до прилюдного відома.

Чи треба про це писати? Чи це може нельояльність супроти держави та підбурювання прилюдної опінії? Думаємо, що маємо право й обовязок дбати про цей край, як наш край. Тепер є потрібна велика ощадність всюди, головно тому, що треба зберігати кожен доляр на оборону краю. А крім того, треба освідомлювати наших громадян, що всі ми повинні змагати до поправи відносин у кожній ділянці прилюдного життя.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ПІД ДВОМА ПРАПОРАМИ. — Йосиф Гранов, 84-літній старець, зареєструвався як чужинець у філядельфійським поштовім будинку. Він тримав у руці прапор Злучених Держав. Реєструючися, він сповнив обовязок як і міліони інших чужинців.

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ

РОМАН З КОЗАЦЬКИХ ЧАСІВ

ТОМ І.

(22)

— Боженьку! — сплеснула в розпуці руками Обеременчиха, втративши цілком останню надію, й сльози градом покотилися з очей.

— Пострівайте, паніматко, — промовив, опритомнівши нарешті, Павло, — ось я збігаю до Катрі та дізнаюся...

— Збігай, серце, збігай, — зраділа крізь сльози мати. — А як нема, розпитай у людей, кого зустрінеш... О, Господи милостивий, що з нею, що з дитиною?... Може якийсь напасник зобидив... Може отой... січовик, що уганяв за нею кілька днів тому?...

Павло слухав неньчин лемент тихий, і серце краялося йому на шматки. Він мав уже свій здогад про зникнення дівчини, але не висловлював його, щоб не вбити матері на місці, — такий страшний був той здогад навіть для нього самого.

— Ні, паніматко, це не січовик, — сказав лише, а далі додав, — ідіть спочивайте з Богом, а я вам Орисю приведу.

Обеременчиха витерла хвартухом очі, хотіла ще щось сказати, але тільки почула його важкі кроки в темряві, що все далі затихали; вона перехрестила його вслід, постояла ще хвильку й, потиху квилячи та нарікаючи на долю, вернулася до хати, але не спочити — де там!

У Катрі вже не світилося, коли Павло підійшов до хати. На майдані було темно й пусто; тільки у вікні козацького уряду блимало тьмяне світло. Від Лейбиної коршми чути було невиразний гомін та бухкання бубна. На небі — ані зірочки: всеньке небо покрилося за темними громовими хмарами. Було душно...

Павло швиденько зійшов на ґанок і застукав у двері; сам поглядав на віконечко й прислухався. Знов застукав. За кілька хвиль у вікні блимнуло світло, а з хати в сіни рипнули двері.

— Хто там такий? — пізнав Павло голос Максима, Катриного чоловіка, ремісника з канівської шаповальні.

— Це я... Павло, — відповів.

— Який Павло?

— Та Павло... Похиленко.

Заскреготав засув, і на порозі виринула з темряви сіней постать людини в білій сорочці.

— Добрий вечір! — привітався парубок.

— Доброго здоровля... Чого тобі, Павле?

— У вас нема Орисі?

— Маєш! — розсердився Максим. — Та ти при розумі, парубче, що...

— Та пострівай бо, — почувся з сіней Катрин голос, — чого нагоріжився, замісць розпитати. — Що сталося Павлику? — запитала лагідненько, а в голосі почулася трівога.

— Та Орися досі додому не вернулася...

— Ой, лишечко! — скрикнула молодиця й стала на порозі поруч із чоловіком.

— Мати страшенно турбуються, плачуть... Післали мене запитати у вас...

— Таж вона пішла від нас, як тільки смеркло... Божеж мій! щож це таке?... Максиме!... — звернулася до чоловіка.

— Дивно, — почухався той. — Деж вона поділася?

— Пострівай, Павлику, я щось накину на себе та підемо вдвох до матері...

— Ні, — промовив парубок, — ви йдіть, а я загляну ще в одно місце, щоб часу не згаяти.

— А що хіба?

— Та я ще нічого не знаю, а довідатись требаж... Добраніч!...

Павло бистро зійшов східцями з ґанку й зник у пітьмі. Катря вбігла в хату й почала хутенько убиратись. Максим одягся теж. Вони загасили світло, замкнули двері й швиденько подалися до матері.

Парубок увійшов до Лейби в двір і почав шукати очима Кригу. Побачив його аж геть біля припічку за столом у товаристві братчиків. Обійшов кругом це правдиве пекло, підійшов до Криги ззаду й, нахилившись, тихо сказав козакові:

— Маю діло до тебе, пане-брате.

Крига обернувся.

— А, це ти, Павле!... Сідай до гурту!

— Не можу, пане-брате... Пильна справа...

Крига помітив глибоке збентеження й трівогу свого молодого приятеля й підвівся.

Відійшли набік.

— Що з тобою? — спитав січовик.

— Орися пропала, — відповів Павло.

— Як пропала?!

— Пішла по обіді з дому й як крізь землю запалася, — промовив парубок і розповів про те, що заходив допіру до її сестри.

— Хм... — замислився Крига. — Щож ти той... які твої думки про це?

Павло розповів про те, як польний, коли говорив до запорожців, не спускав із неї очей; парубок висловив здогад, що це має якийсь звязок із наглим зникненням дівчини.

— Я тоді, як вона це розповіла мені, сміявся з неї, а тепер думаю, що, мабуть, дарма я сміявся.

— Хм... — думав далі Крига. — Може й твоя правда... Потоцький відомий бабій... Ось і тепер Лейба вже кращих повій своїх відіслав до старости на бенкет... А коли польний справді взяв таку красуню, як Орися, на око, то нічого дивного нема, якщо вона опиниться там.

Тільки тепер Павло збагнув і розумом і серцем усю небезпеку, в якій опинилася його Орися. Він аж побілів на тварі, й серце йому завмерло.

— Що робити? Порадь... — ледве вимовив.

Крига, відвернувши голову набік і задивившись кудись у темряву, напружував мізок, думав...

— Порадь, пане-брате, — опритомнюючи трохи, глухим голосом благав парубок. — Я піду на все... аби видерти її з лиходійних пазурів... Треба буде — вбю... задавлю власними руками самого польного, старосту, — всякого, хто торкнувся до неї своїми нечестивими руками... Тільки порадь, як туди добутися...

Важко дихав і стискав кулаки, а очі палали божевільною рішучістю. Весь тремтів з нетерплячки.

— Тільки заспокійся, пане-брате, — почав Крига, глянувши на нього й при світлі смолоскипів зауваживши душевний стан бідолашного парубка. — Діло таке, що так зопалу не годиться... Треба все добре обміркувати...

— Нема часу міркувати довго...

— Спокою, голубе, спокою, коли хочеш удачі. Насамперед треба дізнатись, чи справді її запорвав польний, і вона в старостві. Якщо справді там, то де саме переховується її. Не полізеш же притьма битися з усіми...

— На ввесь світ піду сам!...

— Убють, і дівчини все одно не вибавиш. Скажи краще от що: чи не маєш часом якого приятеля або знайомого зпоміж старостинської челяді?

(Дальше буде).

З ДНЯ

„МАЛЕНЬКІ ГІТЛЕРИ".

Предсідника Американської Федерації Музиків, Петріля, назвали світової слави співаки і віртуози, як Крістен Фляґштад, Лоренс Тибет, Ґледіс Свартут, Яша Гайфец, та інші — „малим Гітлером", та запізвали до суду, бо він загрозив їм грошевими карами, а навіть забороною виступати на сценах та радіях, коли вони не вступлять до його юнії. А вони вже належать до музичної юнії, тільки іншої. В позві говориться, що Петріль є „малим Гітлером" і справжнім диктатором. Він довільно викидає членів з юнії, карає їх грошевими карами, велить їм виходити на страйк, а навіть змінює конституцію юнії так, як йому в дану хвилю вигідно.

ҐЕНҐСТЕРИ В ЮНІЯХ.

Тепер вдбувається процес проти усуненого предсідника юнії домових робітників, Джорджа Скаліза, якому закидають спроневірення $60,000 юнійних фондів, а також ріжного роду вимушування. Скаліз передтим був карний кількалітньою тюрмою за торгування білими невільницями.

На розправі один із колишніх приятелів Скаліза, Шварц, виявив, що Скаліза „вибирали" фактично шікаґовські ґенґстери, які при помочи терору витискали свої впливи на членстві юнії. Ці ґенґстери умовились зо Скалізом, що він ділитисьме з ними своїми юнійними приходами.

На днях окружна рада нюйорського юнійного льокалю ч. 18 покоєвих малярів, звернулась до предсідника Американської федерації Праці, щоб той ужив своїх заходів та усунув із юнії ґенґстера та ракетіра Джекоба Велнера, який тільки що вийшов з тюрми на волю за вимушування грошей, і зараз повів таку аґітацію поміж членством, що його поновно вибрано „бизнесовим аґентом" юнії.

НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ ДЕМОКРАТІЇ.

Ось у таких явищах треба дошукуватись головної небезпеки для демократичного устрою. Як може в названих юніях панувати демократична засада, коли членство само не дбає про ту засаду? Коли членство відноситься недбало до справ юнії, байдуже йому, хто стоїть у проводі орґанізації, а навіть вибирає до проводу ґенґстерів, чи дозволяє своїм провідникам у найважніших справах самим рішатись, то в такій орґанізації демократія стає пустим звуком. В дійсності в ній панує гидка, нікчемна диктатура, яка тим гидкіша, бо замаскована і закрита плащиком демократії.

ПОТРІБНА ВІДПОРНІСТЬ.

Як слушно завважив при одній нагоді нюйорський прокуратор Томас Дюї, демократія, це такий устрій, який також грішить помилками. Але цих помилок демократія постійно визбувається. Як довго вона має внутрішню силу, щоб ті помилки викинути зо себе, так довго вона має здорові основи до існування. Колиж ця відпорність слабне, демократія занепадає на небезпечну недугу. А ця відпорність занепадає тоді, коли на суспільні помилки тупіє увага суспільности; коли нема охочих людей виддвигати помилки на верх і нема бажання серед загалу ту суспільну ґанґрену вирізувати.

Юнійний член, що не дбає, чи на чолі його юнії стоїть ґенґстер, чи порядний чоловік, дає доказ, що демократія в його серці завмерла. А коли в серці нема демократії, себто бажання брати участь в орґанізації, в цілій суспільности, мати вплив на провід, витискати до влади добрих, а усувати лихих, впливати на напрямні своїх провідників — то не поможуть ніякі конституції і статути, хочби як демократичними вони на зверх виглядали.

СКОРПІОНИ НЕ ЛИШ У ЮНІЇ.

Зрозуміло, що такі „малі Гітлери" є не лиш в юніях. Вони знаходяться у найріжнородніших суспільних орґанізаціях та інституціях. Вони, немов те хабаззя, проявляються всюди, де в малій кількости та з малою енерґією, проявляють працю здорові елементи.

Апатичне членство вони заколихують звуками фраз про „демократію", щоб тим сильніше закріпити свій деспотизм. На взір Гітлера, вони ніби демократичним шляхом здобувають собі диктаторські права, як право понехання думки більшости, право зміни статута, чи право творення власних законів, на взір Петріля. Колиж хтось попробує виступити проти них, вони миттю витаскують тяжкі гармати зо свойого „демократичного" арсеналу і кричать: „Ви розбивачі, руїнники! Ви ламаєте умови! Ви йдете проти тих провідників, яких самі вибирали!" Ці деспотичні скорпіони люблять орудувати словом „демократія", але ненавидять, коли хтось під тим словом дошукується змісту.

Населення Ню Йорку побільшилось на 150 разів від 1790 року. Населення Злучених Держав як цілости збільшилось від того самого часу лиш на 32 рази.

УЧАТЬСЯ СТРІЛЯТИ. — Вуйко Сем потребує вправлених моряків. Тому оці резервісти маринарки вчаться, як набивати 4-цалеві кріси на чердаку военного корабля Ілинойс, що стоїть на якорі на ріці Гудсоні. Вони щойно покінчили подорож на военнім кораблі Вайоминґ.

ЯК ПОСТУПАЛИ ГАЛИЦЬКІ МОСКВОФІЛИ

(від 70. рр. XIX ст. до першої світової війни).

Українську національну культурно-освітню роботу в Галичині гальмували москвофіли, баламутячи наш народ, що, мовляв, українство це ніщо інше, як тільки польська, чи німецька видумка, а то й інтриґа, та що тільки вони, як „тверді русини", твердо обстоюють народні права. Такі були демаґоґічні москвофільські слова, що противорічили їх ділам. Насправді, коли народовці боролися за права рідної мови в Галичині, то визначні москвофільські діячі, що горлали про „святість руської етимольоґії", самі не притримувались її у своїх письмах до місцевих властей. Ось 1876. р. (4. VI.) Богдан Дідицький, колишній редактор „Слова", що написав брошуру „О неудобности (=непригідність) латинськой азбуки въ письменности руской" 1859. р., вніс у справі записаних йому Михайлом Качковським леґатів до міського повітового суду у Львові письмо по-руськи, але — латиницею. Суд видав у цій справі рішення по-руськи й руськими буквами. А член виділу політичного товариства „Руська Рада" адвокат д-р Іван Добрянський вніс у імени „Народного Дому" заяву до того самого суду польською мовою. З цього бачимо, що москвофільські діячі вже в 70. рр. минулого століття робили пролом у національних змаганнях галичан. Ті, що користали зі спадщини Качковського, зовсім не поступали так, як їх добродій. А його боліло дуже, коли наші інтеліґенти не вживали рідної мови.

Основане 1870 р. політичне товариство „Руська Рада" мало бути відновою „Головної Руської Ради" з 1848—1851. рр. Спершу згуртувалися в ньому т. зв. старорусини. Народовці теж бажали обєднатися разом з ними, але до цього не допускали тоішній редактор „Слова" Венедикт Площанський[1]) і згаданий уже Добрянський. Зголошених народовців не принято в члени „Руської Ради", що перехилялася щораз більше в москвофільський бік, поки нарешті 1908. р. не стала „русско-національним политическим обществом „Русская Рада"...

Правда, і після 1879. р., коли не дійшло до згоди між народовцями й москвофілами на зборах „Руської Ради", були такі хвилини, що й москвофільських діячів поривали до спільних усенародніх виступів. У скликаному з почину першого редактора „Діла" Володимира Барвінського[2]) першому народньому вічі у Львові, дня 30. листопаду 1880. р. брали участь і Наумович і інші москвофіли. На вічі виступали вони згідно з народньою партією й не зраджувалися зі своїми „обєдинительными" намірами...

Володимир Барвінський, речник національної політичної думки галицьких українців, із початком 80. рр. XIX. ст., був супроти москвофільських настроїв стриманий. Він змагав до того, щоб українська народня партія зєднала всіх галицьких русинів під прапором українства. Це його становище, що випливало з любови до свого народу, виразно видко зі статтей „Діла" з приводу переходу на православє селян у Гниличках збаразького повіту та першого москвофільського процесу у Львові 1882 року.

А гниличани рішилися приняти православє тому, що не могли допроситися тоді в консисторії утворення з дочерної — самостійної парохії у Гниличках. Думку приняти православє піддавали селянам: дідич села деля Скаля, осілий на Буковині італієць, (його мати й сестра були православні), та Іван і Микола Наумовичі, батько-парох і син-лікар у Скалаті. Іван Наумович, що викликав ще з початком 60. рр. т. зв. обрядовий рух у Галичині, використав становище гниличан: піддаючи їм гадку приняти православє, він хотів тим ніби запротестувати проти збільшення єзуїтських[3]) місій у Галичині та проти переселення до Львова нового польського чернечого чину т. зв. змартвихстанців.[4]) Та цим він тільки стягнув наклепи на нашу церкву й народ, а це дало привід урядовим чинникам шукати „москвофільства" серед галицького громадянства. Вислідом цього були ревізії та увязнення наших громадян, запідозрених у державній зраді. На лаві обвинувачених засіли Ольга Грабар із роду Добрянська, її батько Адольф Добрянський, цісарський радник на вислуженні і власник маєтку Чертеж на Закарпатті[5]), Йосип Марков, редактор москвофільського часопису „Проломъ",[6]) Венедикт Площанський, редактор „Слова", о. Іван Наумович, його син Володимир, студент університету[7]), о. Микола Огоновський, гр.-кат. катехит у Чернівцях і редактор часопису „Родимый Листокъ"[8]), Ізидор Трембицький[9]), редактор місячника „Пріятель дѣтей" у Коломиї, Апольон Ничай, редактор „Господаря и Промышленника" в Станиславові[10]), Іван Шпундер, господар із Гниличок Малих, і Олекса Залуський, міщанин із Збаража.

Усім закидали злочин головної державної зради через те, що вони ніби були в тайних звязках із Мирославом Добрянським, сином Адольфа, який був урядовцем російського міністерства внутрішніх справ і членом „Славянського Товариства" в Петербурзі, та що змагали відірвати Галичину, Буковину й Закарпаття від Австро - Угорщини. Одначе цього їм не доведено, і тому трибунал засудив їх тільки за злочин нарушення публичного спокою (за православну пропаґанду в Гниличках): Івана Наумовича на 8 місяців вязниці, Площанського на 5, Шпундера й Залуського по 3 місяці. Та насправді тільки пять перших обвинувачених (Добрянський із дочкою, Марков, Площанський, о. Наумович) були справжні москвофіли й удержували безпосередньо звязки з Росією. Останні були звичайні люди, що не визнавалися в „високій" політиці.

Покази обвинувачених і свідків виказують у них брак національної свідомости й відваги. Тільки два селяни говорили на суді своєю рідною мовою, всі інші зізнавали по польськи або по німецьки. Із показів Площанського довідуємося, що до редакції „Слова" галицькі священики-еміґранти з Холмщини присилали нарікання на незавидне своє становище в тодішній Росії. Тепер аж дивно стає, чому ці нарікання не вплинули на редакцію „Слова", що вона не змінила свого становища супроти Росії. Цілком інакше поступив собі збаразький міщанин Олекса Залуський. Відсидівши кару у вязниці, він приняв православє й відбув прощу до Києва, Почаєва й Холму. Та простий міщанин, але справжній патріот, — пізнав свою помилку, повернувся до своєї церкви і прилюдно оповістив про це в „Ділі" 14-го квітня 1887. р. (ч. 38).

Та тих галицьких інтеліґентів, що наосліп летіли в москвофільські сіти, не міг спамятати й пізніший допис у „Ділі" (1891. р. ч. 220) про переслідування священиків-галичан у Холмщині. Вони далі поборювали природній український національний рух у Галичині тим, що начебто цей рух викликали були польські аґенти (так говорив на москвофільському вічі у Львові 1892. р. згадуваний уже адвокат Іван Добрянський). Коли старі москвофіли заявляли прилюдно, що вони русини, вірні австрійській династії, не тягнуть ні до Росії, ні до „якогось видуманого українського королівства", а то нераз назверх виступали і згідно з українським національним табором, то новий наріст москвофілів станув рішуче (1900. р.) на становищі національної, племінної й культурної єдности галицьких русинів із росіянами (москалями).

Від початку XX. ст. москвофільські політики починають лучитися з польською шляхтою для боротьби проти свого власного народу. Це вони задокументували заявою „Руської Ради" проти страйків 1902. р. Правда, 1907. р. москвофільські парляментарні посли (їх була 5) ввійшли до українського клюбу, але суперечність українських національних змагань з їх поглядами виринула скоро наверх. Один із них, д-р Дмитро Марков, виступив у парляменті з російською промовою (9. VII. 1907), та на протест наших послів перший віцепрезидент палати послів, чех д-р Жачек, відібрав йому голос. В обороні Маркова виступив другий москвофільський посол д-р Микола Глібовицький, але йому відповів президент палати д-р Вайскірхнер, що російська мова не належить до краєвих мов у Австрії. Після того зїзд мужів довіря москвофільської партії у Львові (15. VII. 1907.) наказав своїм послам вийти з українського клюбу й запротестував проти непризнання російського народу в Австрії й російської мови в Галичині..

При виборах до галицького сойму москвофіли пішли разом із польською шляхтою, яка їм дала 8 мандатів. Але серед маленької жмінки москвофільських соймових послів, згуртованих у „Русскому Клюбі" не було однозгідних поглядів на національну справу. Д-р Михайло Король[11]), що вже нераз виступав оборонцем українських народніх інтересів у соймі, заявив у соймі 24. жовтня 1908. р., що почуває себе малорусом, значить, русином, а ніколи не був і не буде росіянином чи москалем, бо любить свою мову, дорожить нею та признає, що тільки рідною мовою можна наш нарід освічувати, що він бридиться людьми, які за російські рублі стоять на службі чужої держави... Зате голова „Руского Клюбу" д-р Володимир Дудикевич[12]) простував думку Короля тим, що є тільки „один русский язик, созданний (збудований, створений) ґенієм всего русского народа".

Ця розбіжність у поглядах спричинила згодом утворення двох москвофільських клюбів: одного — прихильників т. зв. „старого курсу" під проводом Короля, ругого —. „нового курсу" під проводом Дудикевича. При „старокурсниках" залишилися старі москвофільські орґани, щоденник „Галичанинъ" і тижневик „Русское Слово", „новокурсники", що звали себе „Русск-ою Народн-ою Организаці-єю", почали видавати від 1909. р. щоденник „Прикарпатская Русь" і тижневик „Голосъ Народа". „Старокурсники", при яких крутився якийсь час іще д-р Микола Глібовицький[13]), виявляли (його устами) прихильність до поляків, складали вірнопідданчі заяви у Відні (о. Іван Костецький, д-р Теодосій Заяц і д-р Лев Павенцкий), й за те виєднали собі опіку краєвого уряду (у польських намісників і старостів) та полишення „Народнього Дому" у Львові в їх руках. „Новокурсники" явно заявлялися за Росію й за пропаґанду православя. О. Маркил Раставецький із послом російської Державної думи Стаховичем та з москвофільською орхестрою й ґімнастичною „дружиною" обїздив села Коропуж і Хишевичі, щоб показувати там „русскій народъ", православні священики Максим Сандович, Гнат Гудима і Киприян Цимбала[14]) ширили православє на Лемківщині й Золочівщині. Наслідком цієї москвофільської й православної пропаґанди в Галичині був карний процес у 1914. р. проти Семена Бендасюка, Василя Ковдри і двох згаданих православних священиків.

Накладання „сторокурсників" із поляками й нехтування народніми звичаями, мовою в таборі „новокурсників", що явно заявляли себе росіянами, мали освідомний вплив на тих, що були до того часу під їх впливом. Думка про окремішність українського народу приєднювала собі прихильників серед дотеперішніх визнавців віри про „один рүсский народ" і то не тільки в низах, але і в верхах. Деякі ідейніші москвофільські діячі, як от доцент львівського університету д-р Іларіон Свєнціцкий[15]), визначний лікар д-р Сильвестер Дрималик[16]) пристали до українського національного табору. Навіть сам провідник соймового клюбу „старокурсників" д-р Михайло Король, вибраний як самостійний кандидат у 1913. р. знову послом до сойму, пристав до української національ-демократичної партії. Всі ті, яким було на серці добро свого народу, які вірили в його силу й ненавиділи чужі найми та зрозуміли, кому користь, а кому шкоду приносить засада „DIVIDE ET IMPERA" (діли й пануй), — єдналися під українським національним прапором.

---

[1]) Венедикт Площанський, журналіст і історик (1834—1902), перебрав редакцію „Слова" від Б. Дідицького 1871. р. Коли „Слово" впало (1887), він виїхав до Росії й був цензором у Вильні.

[2]) Володимир Барвінський, український громадський діяч і письменник (1860—1883), редактор журналу „Правда" в 1876—80. рр., основник і редактор „Діла" 1880—83, один із творців української національно-політичної думки в Галичині; писав і повісти: „Скошений цвіт", „Сонні мари молодого питомця" і „Безталанне сватання".

[3]) Саме 1882. р. Рим поручив польському чернечому чинові єзуїтів перевести реформу василіянських манастирів у Східній Галичині.

[4]) Проти признавання підмоги краю на будову дому для інтернату змартвихстанців виступив у соймі і рішучим протестом 21. X. 1881. посол о. Степан Качала.

[5]) Адольф Добрянський (1803—1901) був у 1848—49 рр. австрійським комісаром при російській армії, яка прийшла придушувати мадярських повстанців. Тоді він стояв на чолі карпатського національного руху, був у звязку з „Головною Руською Радою" у Львові, змагав до утворення автономного „Руського Краю" з Галичини, Буковини й Закарпаття. Опісля був високим урядовцем при намісництві в Будапешті, згодом при угорській канцелярії в Відні. Коли Угорщина дістала широку автономію, мадяри почали його переслідувати за його національну роботу серед закарпатських українців (очевидячки, в „обєднательному" дусі). В 1881. р. переселився він до Львова, і тут його вмішали до цього процесу. Помер у Інсбруку, у свого зятя Юліяна Ґеровського.

[6]) Йосип Марков (1849—1909) редаґував у Львові в 1880—82. рр. двотижневик „Проломъ" з додатком „Вѣче", від 1883. „Новый Проломъ", від 1888. „Червоную Русь", від 1891. „Галицкую Русь", від 1893. р. „Галичанина"; останній часопис удержався після смерти Маркова до 1913. р.

[7]) Це була талановита людина, але через батькову політику змарнувався. Про нього пише Іван Франко в передмові до його науково-популярної розвідки п. н. „Величина і будова звіздяного світа" (Львів, 1901) таке: „Грижа сумління загнала в передчасну могилу талановитого Володимира Наумовича (1860—84), він умер під тягарем ганьби, яку сам свідомо, а безпідставно навалив на себе, щоб рятувати свого батька".

[8]) Микола Огоновський (1850—1907), ред. видаваного „язичієм" „Род. Листка" в 1879—82. рр., був рідним братом заслужених укр. діячів, педаґогів і вчених Омеляна, Олександра, Петра й Іларія Огоновських.

[9]) Ізидор Трембицький був одним із великих прихильників українського театру в Галичині.

[10]) Апольон Ничай (1846—1918 був основником першої гал.-укр. споживчої кооперативи „Народня Торговля" 1883. р.

[11]) Михайло Король (1856—1925) адвокат у Жовкві, в 1901—1918. рр посол до галицького сойму, в 1907—1911. рр. до австрійського парляменту; як посол до галицького сойму пристав до української нац.-демократичної партії, в часі світової війни був конфінований (не смів нікуди рушатися) австрійською владою, за часів української влади в Галичині був повітовим комісарем Жовківщини, а за часів польської влади побитий, арештований і переслідуваний.

[12]) Волґ Дудикевич (1861—1922) адвокат у Коломиї, помер я Ташкенті в Туркестані, у вязниці, куди його вкинули большевики.

[13]) З днем 1. I. 1914. Глібовицький почав видавати в Коломиї „Русь", галицко-русская библіотека для народа, під гаслом: „Одна Русь на землѣ, какъ одинъ Богъ на небѣ!". — чим заявив свій зворот у бік „новокурсників". Автім нічого дивного, бо ґрупа „старорусників" і так розліталася.

[14]) Всі вони були селянські сини з Галичини, але вчилися в духовних семинаріях колишньої Росії — їх туди вислали були місцеві москвофіли.

[15]) Іларіон Свєнціцкий (ур. 1876), гал.-укр. учений, як прихильник „общеруської" мови видавав у Львові російською мовою 1902—5. рр. журнал „Живая Мысль", та вже тоді виступав проти переслідування царським урядом українського слова; 1905. р. став орґанізатором і першим директором „Українського Національного Музею" у Львові.

[16]) Сильвестер Дрималик (1855—1923), лікар у Жовкві, від 1914. р. у Львові. Його популярні лікарські порадники появлялися спершу у виданнях „Общ. ім. Качковського"; медичні розвідки по німецьки поміщував у віденських фахових часописах, по українськи у „Здоровлі" (1912—14) і „Лікарському Вістнику" (1920—21). Був директором „Народньої Лічниці" у Львові.

ПРИЙМАЄ. — Карикатура Генрі А. Волеса, кандидата на віцепрезидента з Демократичної Партії. Він надіється дістати поважне число голосів у часі виборів для своєї партії. Він, як звісно, зрезиґнував зо свого становища Секретаря Рільництва.

МАШИНА ДЛЯ СТРАШЕННО ВЕЛИКОГО НАДАВЛЮВАННЯ

Основу для великих камениць по містах будують тепер із сталевих штаб. Інжинiри вираховують, яких штаб треба, щоб не пігнулися під тягарем будинку. Та для певности пускають оті штаби крізь таку машину, що випробовує, який тягар вони можуть видержати. Для цього є спеціяльні прилади по фабриках. От, наприклад, у місті Ню Кенсинґтон, в Пенсилвенії в лябораторії Алюмінюм Ко. оф Америка знаходиться такий прилад, що має силу надавити на підставлену річ тягарем 3 міліонів фунтів, або, іншими словами, півтора тисячі тон. Це такий тягар, що розплеще кусень сталі, який має по пів стопи в кожнім напрямі, на коржик. Та ця машина так пристосована, що надавлює тільки таким тягарем, яким потрібно. І власне при її помочі інжинiри випробовують ті сталеві штаби, що йдуть на будову будинків, мостів, тощо. А крім того інжинiри приглядаються на саму якість сталі при помочі сильно побільшаючого шкла. Коли яка штаба має які розколини чи інші хиби, то її відкидають.

ЩОДНЯ ОДНА ДИТИНА. — Пані Артур Смит, жінка робітника Доблю Пі Ей, тримає свої трійнята. Вони родилися по одному кожного дня в Елизабет, Н. Дж., у шпиталі. Дитина зліва вродилася в пятницю, друга в суботу, третя в неділю. Останній — це хлопець.

Роман Крохмалюк.

ПИСЬМО І ВДАЧА ЛЮДИНИ

Бажання розпізнати як-слід людську вдачу — має кожен із нас, і вже від найдавніших часів люди старалися прослідити, який є звязок між будовою людського тіла та вдачею людини. На підставі цих дослідів витворилися з часом окремі науки: френольоґія — з будови черепа людини робити висновки про її здатности, фізіоґномія — пізнавати характер людини з рис її обличчя й т. д. До найкращих осяґів у розпізнаванні вдачі людини дійшли, прослідкуючи рухи людей, бо вони в кожної людини інші, кожний має собі окремі, для нього прикметні рухи. З досвіду знаємо, що інакше рухається людина повільна, інакше жвава, метка. Зокрема ріжних родів рухів заслуговують на увагу ті рухи, що повстають при писанні. Від рухів цих залежить і письмо, а наука, що цікавиться прослідкуванням характеру, вдачі людини на підставі її письма, зветься з грецька ґрафольоґією (grafo = писати, logia = наука).

Перші згадки про залежність людської вдачі від письма знаходимо у творах грецьких учених, між іншими в Аристотеля (384 до 322 до Хр.). Із римських учених цікавився ґрафольоґією історик Светоній (75—150 по Хр.). Але перша книжка про ґрафольоґію появляється щойно в XVI. в. в часі віднови грецького та римського письменства, в часі т. зв. ренесансу. Написав її лікар і професор больонського (в Італії) університету Камільо Бальдо (1662). У своїй книжці „Як із письма пізнати природу і прикмети письменника" він старається знайти наукове пояснення для загальних законів ґрафольоґії.

З пізніших праць із поля ґрафольоґії заслуговує на увагу розвідка німецького свяшеника з 1774 р. Ляфатера (Johann Lavater, 1741—1801). Увагу Ляфатера на цю нову науку мав звернути великий німецький поет Ґете, що як звісно, теж цікавився ґрафольоґією. Алеж властивий розвиток цеї науки припадає на кінець XIX. століття. Наукові підвалини їй дав перший француз Мішон (Abbe Jean Michon 1870) у творі „Тайни письма" (Les mysteres de l'ecriture), з його виступом ця наука дуже поширилася. Він і придумав перший слово „ґрафольоґія".

Більш-менше під цю саму пору появився в Німеччині ґрафольоґ А. Ґенце (Adolf Henze), що перший зважився виступити зі своєю наукою публично — і від тої пори ґрафольоґією починає цікавитися цілий ряд визначних учених.

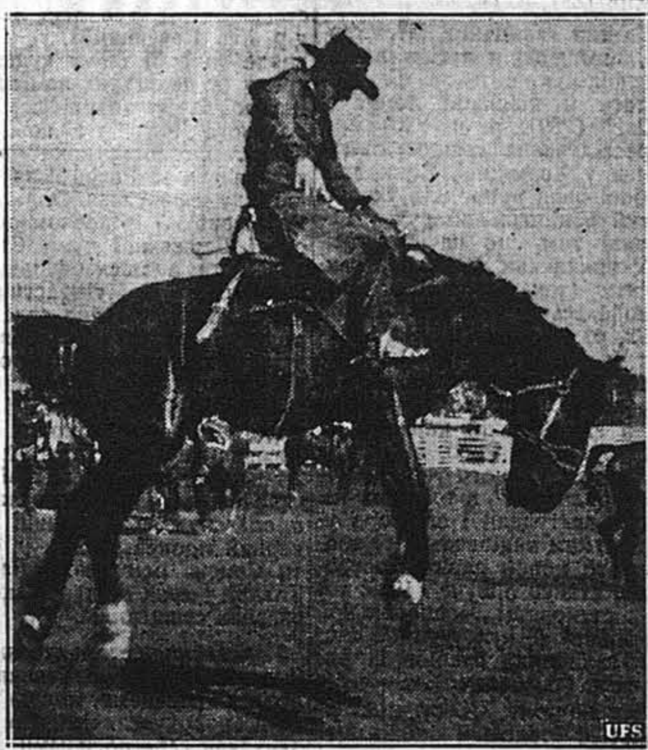
У Франції появляється велика скількість наукових праць, що їх пише Крепіє-Жамен (Crepier-Jamin, 1890), один із найліпших учнів Мішона. Не залишається позаду й Італія: відомий професор Чезаре Льомброзо (1836—1909), учений світової слави, теж зацікавився ґрафольоґією: він найбільш займався ґрафольоґією ненормальних умово людей (проф., як відомо, був лікарем душевних недуг, психіятром).

В останні чотири десятки років осередком ґрафольоґічних наук стає Німеччина. Професор В. Праєр (Wilhelm Preyer, 1895) пише обширний твір під заголовком „До психольоґії письма" (Zur Psychologie des Schreibens). Тут він виказує дорогою наукових дослідів, що письмо, писане правою чи лівою рукою, устами чи ногою в засаді не ріжниться між собою. Тим він хоче доказати, що письмо залежне тільки від людського мізку.

В 1897 році повстає окреме німецьке ґрафольоґічне товариство з осідком у Мінхені. Воно гуртує творців сучасної ґрафольоґії, таких учених як Ганс Буссе (Busse), що перший почав видавати ґрафольоґічний часопис, Вільгельм Лянґенбрух, (Langenbruch), д-р Георґ Маєр (Meyer), д-р Людвіґ Кляґес (Klages) та інші. Тепер уже існує ціла обширна ґрафольоґічна література з окремими галузями.

Одна з головних причин, що викликали цей несподіваний розвиток ґрафольоґії, було без сумніву те, що пізнали її практичну вартість для життя людей між собою. І справді — користей від ґрафольоґії дуже багато. При її помочі можемо пізнати вдачу людини і зокрема ті риси характеру, які вона старається перед нами заховати. З ріжних галузів ґрафольоґії заслуговує, між іншим, на увагу вивчення дитячого письма. Ґрафольоґія тут, крім пізнання вдачі дитини, дає змогу підшукати відповідні способи для виховання дитини.

В окремії ґрафольоґи, що стоять на послугах поліції та судової влади. Багато кримінальних випадків можна було розпізнати тільки при допомозі розсліду письма злочинця. Та ґрафольоґія допомагає і при виборі фаху молодій людині, й нею користуються порадні для вибору звання. Тепер ґрафольоґія починає вже опановувати спроволи всі ділянки людського життя, стараючися прояснити нам цю велику загадку, якою є безумовно вдача людини...

ПАСТУХ ВІЗДЖАЛЬНИКОМ. — Пастух від коров — „кавбой" — Ирвін Кобел з Монтани, пробує віздити дикого коня в часі 55-літньої річниці візджування в Калґарі, Алберта, Канада. Більше як 300,000 людей зібралися, щоб подивитися, як 451 „кавбоїв" показували свою ловкість.

СУМНІВАЮТЬСЯ В НІМЕЦЬКІ УСПІХИ

МОСКВА. — Совєтський військовий орган пише, що німецькі налети на Англію не зломили британської відпорної сили, ні не знищили британських пристаней. Значить не осягнули того, до чого змагали. Але додає, що німці вжили досі тільки 25% своєї повітряної сили.

В ІНДІЇ РОЗПОЧАЛИ НЕПОСЛУХ ВЛАДІ

БОМБЕЙ (Індія). — У місцевости Ковпор, в осідку провідника індійських націоналістів Джавагарляль Неґру, розпочався рух за „громадянських непослух" британській владі за те, що Індія не дістала повної незалежности ще тепер, тобто в часі війни. Добровольці Всеіндійського Корпусу розпочали військовий вишкіл на зазив Неґра, не зважаючи на заборону з боку влади.

Фридрих Великий погорджував німецькою мовою й іґнорував німецьких письменників, хоч був пруським королем.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

По довгій недузі помер 16. серпня 1940. в Owego, N. Y., член Тов. Вільні Козаки, від. 196. У. Н. Союзу, в Джерзі Сіті, Н. Дж.,

ДМИТРО КАНЮК.

Покійний прожив 63 роки. Походив зо села Росільна, пов. Богородчани, Західня Україна. До У. Н. Союзу і Тов. вступив 1919. року. Полишив жену вдовою, і двоє діточок, Анну і Михайла, сиротами.

Похорон відбувся 19. серпня 1940. р.

Спи, дорогий Товаришу, вічним сном! Хай буде Тобі земля пером!

Іван Марусин, секр.

ХТО ПРИЇХАВ „ЗАЙЦЕМ" НЕ РАХУЄТЬСЯ ЗА ВТІКАЧА

Кораблем Американ Ліджен приїхала „зайцем", тобто потайки, 17-літня фінська дівчина, Леонія Аїно Гірмукаліо. Її відкрили на кораблі, як вона дойшла до нюйорської пристані в середу. Вона відразу стала популярною на чердаку корабля. Та це її не спасло, бо іміґраційна влада взяла її на Едис Айленд, а Іміґраційна Рада рішила не вважати її за втікачку з воєнної смуги і її депортувати. Рішення вислано до Вашинґтону. Дівчина буде апелювати. Заходить важна трудність у депортуванні. На підставі закона має її відвезти до її краю цей самий корабель, яким вона приїхала. Та Американ Ліджен не вертається більше в Европу серед теперішніх відносин, отже фінська дівчина не має як законно вернутися.

ПОСИЛАЮТЬ ОБРАЗКИ В КРАСКАХ ЧЕРЕЗ ТЕЛЕВІЗІЮ

У Ню Йорку відбулася прилюдна проба в лябораторії Коломбія Бродкестинґ Систем пересилати при помочі телевізії образки в усіх красках. Досі ці образки пересилали лише в двох красках, а це чорній та ясній. Праця з новим винаходом забрала один рік часу. Загально кажуть, що з оцим відкриттям телевізія вже готова на міжнародній ринок, подібно, як теперішнє радіо.

Багато будівель у Рейкйявіку, в Ісляндії, огріваються ще тепер горячими джерелами.

ТАРЗАН, ч. 94. Що мав Кейдо робити?

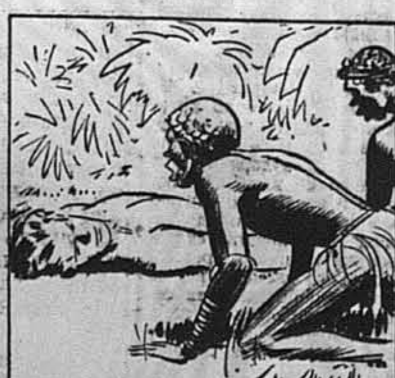
На своє здивування Кейдо спостеріг, що на сторожі коло Тарзана стояв його брат, Говко. Він був завзятим ворогом Тарзана.

Як усі примітивні сотворіння, так і Кейдо був терпеливим. Він вичікував довгі години, поки Говко не засне.

Тоді він підповз ближче, аж Тарзан звернув на нього увагу. „Кейдо!" — промовив злегонька Тарзан — „Біжи скоро й приведи вояків свого батька, щоб мене звільнили".

Кейдо поглянув на Говка, потім знову на Тарзана й відповів: „Ні, Кейдо не приведе вояків".